

Kestävien valintojen
periaatepäätöksen toimeenpano
oikeusministeriön hallinnonalalla

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Kestävien valintojen periaatepäätöksen toimeenpano oikeusministeriön hallinnonalalla

2.1.2012

Julkaisun nimi	Kestävien valintojen periaatepäätöksen toimeenpano oikeusministeriön hallinnonalalla
Tekijä	Kestävät valinnat oikeusministeriön hallinnonalalla -työryhmä Puheenjohtaja Jouni Rutanen Sihteeri Ulla Westermarck
Oikeusministeriön julkaisu	53/2012 Toiminta ja hallinto
OSKARI numero	28/251/2009
ISSN-L	1798-7083
ISSN (PDF)	1798-7083
ISBN (PDF)	978-952-259-177-7
URN	URN:ISBN:978-952-259-177-7
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-177-7
Asia- ja avain-sanat	ympäristöpolitiikka, kestävä kehitys
Tiivistelmä	<p>Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kestävästä valinnoista julkisissa hankinnoissa (huhtikuu 2009) tavoitteeksi on asetettu kasvihuonekaasupäästöjen, jätemäärän ja ympäristön kemikalisoitumisen pienentäminen erityisesti julkisen sektorin ympäristöystävällisten hankintojen kautta.</p> <p>Kestävän kehityksen elementtejä ovat ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Edellä mainitut kaikki kolme osa-aluetta ovat osa yhteiskuntavastuuta, minkä edistämiseen valtionhallinnon organisaatioiden tulisi toiminnassaan kiinnittää yhä enenevässä määrin huomiota.</p> <p>Oikeusministeriö asetti tammikuussa 2010 (15.1.2010, OM 28/251/2009) työryhmän valmistelemaan valtioneuvoston kestävien valintojen periaatepäätöksen toimeenpanoa oikeusministeriön hallinnonalalla. Tarkoituksena oli kehittää välineitä yhteistyössä muiden ministeriöiden vastaavien hankkeiden kanssa.</p> <p>Työryhmä keskittyi työssään hallinnonalan kokonaiskuvan ja peruslähtökohtien hahmottamiseen kestävien valintojen näkökulmasta sekä jatkotoimenpideehtotusten laatimiseen. Jatkotoimenpiteillä tulee pyrkiä ympäristökuormituksen asteittaiseen vähentämiseen hallinnonalalla, ympäristöasioiden nykyistä selkeämpään ohjaukseen, tehtävien vastuuttamiseen ja resursointiin, ympäristötietoisuuden lisäämiseen sekä johdon ja muun henkilöstön sitouttamiseen ympäristönäkökulmien huomioon ottamiseksi.</p>

2.1.2012

Publikationens titel	Genomförande av principbeslutet om hållbara val inom justitieministeriets förvaltningsområde
Författare	Arbetsgruppen för hållbara val inom justitieministeriets förvaltningsområde Ordförande Jouni Rutanen Sekreterare Ulla Westermarck
Justitieministeriets publikation	53/2012 Verksamhet och förvaltning
OSKARI nummer	28/251/2009
ISSN-L	1798-7083
ISSN (PDF)	1798-7083
ISBN (PDF)	978-952-259-177-7
URN	URN:ISBN:978-952-259-177-7
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-177-7
Sak- och nyckelord	miljöpolitik, hållbar utveckling
Referat	<p>I statsrådets principbeslut om främjande av hållbara val i offentlig upphandling (april 2009) har det ställts som mål att minska växthusgasutsläppen, avfallsmängden och den kemiska föroreningen av miljön särskilt genom miljövänlig upphandling inom den offentliga sektorn.</p> <p>Hållbar utveckling bygger på ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Dessa tre element hör också till det samhällsansvar som organisationerna inom statsförvaltningen i allt högre grad bör bära i sin verksamhet.</p> <p>Justitieministeriet tillsatte i januari 2010 (15.1.2010, OM 28/251/2009) en arbetsgrupp för att bereda genomförandet av statsrådets principbeslut om hållbara val inom justitieministeriets förvaltningsområde. Syftet var att utveckla medel för att främja hållbara val med beaktande av andra ministeriers motsvarande projekt.</p> <p>Arbetsgruppen koncentrerade sig på att skapa en helhetsuppfattning om förvaltningsområdet och utgångspunkterna när det gäller hållbara val samt att utarbeta förslag till åtgärder. De föreslagna åtgärderna syftar till att gradvis minska miljöbelastningen inom förvaltningsområdet, att ge tydligare styrning i miljöfrågor, att bestämma ansvarsområden och tilldela resurser för dessa uppgifter, att öka miljömedvetenheten samt att engagera ledningen och personalen i att beakta miljösynpunkten.</p>

SAATE

Kestävän kehityksen elementtejä ovat ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Edellä mainitut osa-alueet ovat osa yhteiskuntavastuuta, minkä edistämiseen valtionhallinnon organisaatioiden tulisi toiminnassaan kiinnittää yhtä enenevässä määrin huomiota. Valtioneuvosto on periaatepäätöksillään ja strategioillaan asettanut julkiselle hallinnolle ympäristötavoitteita ympäristöjärjestelmien käyttöönottoon, energiankulutukseen, kestäviin hankintoihin sekä matkustuksen ja jätteiden määrän vähentämiseen liittyen.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kestävästä valinnoista erityisesti julkisissa hankinnoissa (huhtikuu 2009) on tavoitteeksi asetettu kasvihuonepäästöjen, jätemäärän ja ympäristön kemikalisoitumisen pienentäminen erityisesti julkisen sektorin ympäristöystävällisten hankintojen kautta. Kestävät valinnat oikeusministeriön hallinnonalalla -työryhmässä on muodostettu kokonaiskuvaa ja hahmoteltu peruslähtökohtia kestävien valintojen periaatepäätöksen toimeenpanemiseksi oikeusministeriön hallinnonalalla. Työryhmä on keskittynyt myös jatkotoimenpide-ehdotusten laatimiseen. Varsinaista ympäristöohjelmaa ei ole ollut kuitenkaan mahdollista vielä tässä vaiheessa laatia.

Oikeusministeriön hallinnonalan organisaatio on laaja-alainen, virastoja on maanlaajuisesti ja virastoilla on useissa tapauksissa useita toimipisteitä. Hallinnonalan ympäristökuormitus aiheutuu toimitilojen energiankulutuksen, hankintojen ja jätteiden sekä kodin ja työpaikan välisten matkojen ja virkamatkojen aiheuttamasta ympäristökuormituksesta. Ympäristökuormitusta tulisi pyrkiä vähentämään jokaisella osa-alueella toimintaedellytyksiä heikentämättä. Hallinnonalan organisaatioiden tulisi tukea ja edistää toiminnallaan kestävästä kehitystä ja ympäristön kannalta myönteisiä menettelytapoja muun muassa tässä loppuraportissa esiintuoduilla osa-alueilla.

Jatkotoimenpiteinä työryhmä muun muassa esittää, että ympäristökuormituksen vähentämiseksi asetetaan konkreettiset vähentämistavoitteet osa-alueittain. Seurattavista tunnusluvuista tulee sopia samassa yhteydessä. Ensi vaiheessa laadittaisiin oikeusministeriötä koskeva ympäristöohjelma, mistä saatavia kokemuksia hyödynnetään myöhemmin esimerkiksi toimialakohtaisia ohjelmia laadittaessa. Kestävien valintojen lähtökohdat tulee nykyistä paremmin ottaa huomioon myös hallinnonalan toimitilastrategiassa sekä uusia toimitiloja vuokrattaessa tai olemassa olevia peruskorjattaessa. Hankintatoimessa painopisteen tulisi olla hankintojen keskittämisessä ja yhteishankintojen osuuden lisäämisessä. Ohjaukseen sekä tehtävien vastuuttamiseen ja resursointiin tulee kiinnittää huomiota, sillä tällä hetkellä ympäristöasioihin liittyvä tehtävien vastuuttaminen ja resursointi, keskitetty ohjaus, tavoitteiden asettaminen ja seuranta pitkälti puuttuvat. Tavoitteiden saavuttamiseksi tulee myös ympäristötietoisuutta lisätä organisaatioiden kaikilla tasoilla.

Helsingissä 30.12.2011

Jouni Rutanen

Aila Ahla

Gabriella Adlercreutz-Laurin

Christer Lundström

Riitta Punju

Ulla Westermarck

SISÄLLYS

1	Valtioneuvoston periaatepäätös kestävästä valinnoista _____	11
2	Työryhmän toimeksianto _____	13
2.1	Työryhmän kokoonpano ja toimikausi _____	13
2.2	Työryhmän tehtävät _____	13
3	Oikeusministeriön hallinnonala kestävien valintojen näkökulmasta _____	15
3.1	Hallinnonalan organisaatio _____	15
3.2	Haasteet _____	16
3.2.1	Ympäristökuormituksen vähentäminen _____	16
3.2.2	Ohjaus ja tehtävien vastuuttaminen ja resursointi _____	16
3.2.3	Asenteet ja johdon ja muun henkilöstön sitouttaminen sekä ympäristötietoisuuden lisääminen _____	16
4	Oikeusministeriön hallinnonalan osa-alueet, joihin kestävien valintojen kautta on mahdollista vaikuttaa – nykytila ja keinovalikoima _____	17
4.1	Hankintatoimi _____	17
4.1.1	Kestävien valintojen huomioiminen hankinnoissa _____	17
4.1.2	Hanselin puitesopimuksiin liittyvät hankinnat _____	18
4.2	Kuljetukset _____	19
4.2.1	Vankikuljetukset _____	19
4.2.2	Virastojen sisäiset kuljetukset _____	19
4.3	Ruokapalvelut ja lähiruoka _____	19
4.3.1	Ruokapalvelut _____	19
4.3.2	Rikosseuraamuslaitoksen ruokahuolto _____	20
4.4	Vankien työtoiminta _____	20
4.4.1	Vankiloiden pesulatoiminta _____	20
4.4.2	Vankiloiden maataloustoiminta _____	21
4.4.3	Vankilatuotteet _____	21
4.5	Matkustaminen _____	21
4.5.1	Virkamatkat _____	22
4.5.2	Kodin ja työpaikan väliset matkat _____	22
4.6	Painatuspalvelut _____	23

4.7	Toimitilat ja kiinteistönhuolto	24
4.7.1	Tilankäyttö	24
4.7.2	Valaistus	24
4.7.3	Jätehuolto ja kierrättäminen	25
4.8	Sähkönhankinta	25
4.9	Energiaa kuluttavat laitteet	26
4.9.1	ICT-laitteet	26
4.9.2	Muut laitteet	26
5	Työryhmän toimenpidesuosituks	27

1 Valtioneuvoston periaatepäätös kestävästä valinnoista

Kestävän kehityksen elementtejä ovat ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Edellä mainitut kaikki kolme osa-aluetta ovat osa yhteiskuntavastuuta, minkä edistämiseen valtionhallinnon organisaatioiden tulisi toiminnassaan kiinnittää yhä enenevässä määrin huomiota.

Julkisten hankintojen odotetaan toimivan suunnannäyttäjänä sen suhteen, millaisia vaatimuksia tavaroiden ja palveluiden toimittajille asetetaan, mikä asettaa kasvavia vaatimuksia laadun sekä ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten suhteen. Julkisten hankintojen kautta on mahdollista vaikuttaa markkinoihin esimerkiksi edellyttämällä ympäristöystävällisiä tuotteita. Hankintojen tulisi perustua elinkaariajatteluun ja hankinnoissa tulisi ottaa huomioon hankittavan tuotteen tai palvelun raaka-aineen, valmistuksen, käytön ja hävittämisen tai uusiokäytön ympäristövaikutukset.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kestävästä valinnoista erityisesti julkisissa hankinnoissa (huhtikuu 2009) tavoitteeksi on asetettu kasvihuonekaasupäästöjen, jätemäärän ja ympäristön kemikalisoitumisen pienentäminen erityisesti julkisen sektorin ympäristöystävällisten hankintojen kautta. Periaatepäätökseen on kirjattu tavoitteeksi, että omissa hankinnoissa valtion keskushallinnon tulisi ottaa vuonna 2010 vähintään 70 %:ssa ja vuonna 2015 kaikissa hankinnoissa ympäristönäkökulmat huomioon. Suosituksena on lisäksi, että kuntien ja valtion paikallishallinnon hankinnoissa otettaisiin ympäristönäkökulma huomioon vuonna 2010 vähintään 25 %:ssa ja vuonna 2015 vähintään 50 %:ssa hankinnoista. Muita periaatepäätöksen tavoitteita ovat:

- Valtion keskushallinnossa siirrytään uusiutuvilla energialähteillä tuotettuun sähköön. Vuonna 2010 vähintään 30 % ja vuonna 2015 vähintään 60 % ostetusta sähköstä tulisi olla uusiutuvilla energialähteillä tuotettua, jonka alkuperästä tulee esittää kolmannen osapuolen todistus.
- Uudisrakentamisessa ja julkiseen käyttöön vuokrattavissa uusissa kiinteistöissä tulisi vuonna 2010 olla energiatehokkuusluokkana A ja olemassa olevien rakennusten peruskorjauksissa vähintään energiatehokkuusluokka C. Vuoden 2015 jälkeen rakennettavissa, korjattavissa ja vuokrattavissa rakennuksissa on tavoitteena passiivitalo.
- Kuljetuksia ja autolla liikkumistarvetta tulisi vähentää 10 % vuoteen 2015 mennessä. Hankinnoissa tulee ottaa huomioon hankittavien ajoneuvojen polttoaineen kulutus ja hiilidioksidipäästöjen ja saastuttavien päästöjen vaikutukset.
- Elintarvikehankintojen kestävyyttä tulee lisätä.

-
- Energiaa käyttävien laitteiden hankinnassa ja vuokrauksessa on käytettävä teknisinä eritelminä tai kokonaistaloudellisuuden vertailuperusteina energia- ja ympäristömerkkien vaatimustasoa vastaavia kriteereitä.

Periaatepäätökseen sisältyviä tavoitteita on tarkemmin kuvattu ympäristöministeriön laatimassa periaatepäätöksen taustamuistiossa 10.3.2009 (Kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen perustelut).

2 Työryhmän toimeksianto

2.1 Työryhmän kokoonpano ja toimikausi

Oikeusministeriö asetti tammikuussa 2010 (15.1.2010, OM 28/251/2009) työryhmän valmistelemaan valtioneuvoston kestävien valintojen periaatepäätöksen toimeenpanoa oikeusministeriön hallinnonalalla. Asettamiskirjeen mukainen alkuperäinen toimikausi oli 31.12.2010 asti, mutta työryhmän toimikautta jatkettiin 31.3.2011 asti.

Työryhmässä ovat olleet edustettuna ylitarkastaja Jouni Rutanen oikeusministeriön talousyksiköstä (puheenjohtaja), ylitarkastaja Aila Ahla oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta, talousjohtaja Gabriella Adlercreutz-Laurin Rikosseuraamuslaitoksesta, valti-onsyyttäjä Christer Lundström Valtakunnansyyttäjänvirastosta, erikoissuunnittelija Riitta Punju oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta ja hallitussihteeri Ulla Westermarck (Juhani Matinlassi 7.10.2010 saakka) oikeusministeriön hallintoyksiköstä (sihteeri).

Työryhmä on kuullut myös muita asiantuntijoita.

2.2 Työryhmän tehtävät

Työryhmän tehtäväksi annettiin valmistella ehdotukset periaatepäätöksen toimeenpanotoimiksi oikeusministeriön hallinnonalalla sekä yhteistyössä muiden ministeriöiden vastaavien hankkeiden kanssa kehittää välineitä periaatepäätöksen tavoitteiden toteuttamiseksi. Tavoitteeksi asetettiin yhteistyö erityisesti ympäristöministeriön kanssa.

Työryhmän keskeisenä tehtävänä on ollut valmistella oikeusministeriön hallinnonalan *toimintaohjelma* (ympäristöohjelma) kestäväen kehityksen ja ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta kaikessa hankintatoiminnassa. Ensi vaiheessa painopisteen tuli olla keskushallinnossa. Tavoitteena on, että toimintaohjelmassa asetetut toimintaohjeet otetaan laajamittaisesti käyttöön hallinnonalalla. Osana toimintaohjelmaa tuli

- *dokumentoida* jo käytössä olevat kestävä kehitystä edistävät käytännöt, kuten energiatehokkaiden laitteiden ja valaistuksen käyttäminen
- *asettaa* periaatepäätöksen kannalta keskeisille toiminnoille, kuten energian, veden ja paperin kulutukselle sekä virkamatoille, *konkreettiset tavoitteet* ympäristövaikutusten vähentämiseksi
- *todentaa* periaatepäätöksessä asetettu tavoite siitä, että ministeriön ja hallinnonalan keskusvirastojen hankinnoista 70 % on kestäviä vuonna 2010 ja

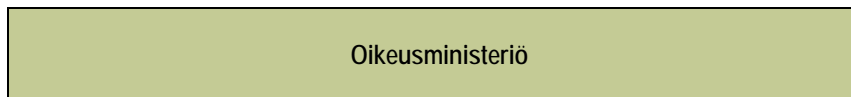
laatia suuntaviivat sille, että ministeriön ja keskusvirastojen hankinnoista vuoteen 2015 mennessä kaikki olisivat kestäviä

- todentaa ja laatia suuntaviivat periaatepäätöksen suositukselle, että hallinnonalan muissakin virastoissa vuonna 2010 otettaisiin vähintään 25 %:ssa ja vuonna 2015 vähintään 50 %:ssa hankinnoista ympäristönäkökulma huomioon
- *päivittää* oikeusministeriön hankintaohjeet vastaamaan valtioneuvoston periaatepäätöksen vaatimuksia
- määritellä kestävien valintojen toteutumista tukevat muut käytännön toimenpidesuosituks

3 Oikeusministeriön hallinnonala kestävien valintojen näkökulmasta

3.1 Hallinnonalan organisaatio

Oikeusministeriö ylläpitää ja kehittää oikeusjärjestystä ja oikeusturvaa sekä huolehtii demokratian rakenteista ja kansalaisten perusoikeuksista. Ministeriö vastaa keskeisimpien lakien valmistelusta, oikeuslaitoksen toimintakyvystä ja tuomioiden täytäntöönpanosta.

Hallinnonala:

Oikeuslaitos	Syyttäjälaitos	Oikeusapu ja yleinen edunvalvonta	Ulosotto	Rikosseuraamuslaitos
KKO Hovioikeudet Työtuomioistuimien Käräjäoikeudet KHO Hallinto-oikeudet Markkinaoikeus Vakuutuslaitos	Valtakunnansyyttäjänvirasto Syyttäjänvirastot	Valtion oikeusaputoimistot Yleinen edunvalvonta	Valtakunnantoukuvirasto Ulosottovirastot	Keskushallinto Terveystuoltoyksikkö Alueyksiköt Laitokset Rikosseuraamusalan koulutuskeskus

3.2 Haasteet

Valtioneuvosto on asettanut periaatepäätöksillään ja strategioillaan ympäristötavoitteita julkishallinnolle liittyen ympäristöjärjestelmien käyttöönottoon, energiankulutukseen, kestäviin hankintoihin sekä matkustuksen ja jätteiden määrän vähentämiseen. Kestävä kehitys on valinta paremman ympäristön puolesta. Toteutuakseen se edellyttää jokaisen vastuuta ympäristöstään.

Oikeusministeriön hallinnonalan organisaatio on laaja-alainen, virastoja on maanlaajuisesti ja virastoilla voi olla useita toimipisteitä. Kestävien valintojen toteuttaminen tulisi suunnitella siten, että koko toiminta-alue tulee katetuksi.

3.2.1 Ympäristökuormituksen vähentäminen

Hallinnonalan ympäristökuormitus aiheutuu toimitilojen energiankulutuksen, hankintojen ja jätteiden sekä työ- ja virkamatkojen aiheuttamasta ympäristökuormituksesta, jonka nykymäärät eivät ole tiedossa. Kuormitusta tulisi pyrkiä vähentämään jokaisella osalla alueella toimintaedellytyksiä heikentämättä.

3.2.2 Ohjaus ja tehtävien vastuuttaminen ja resursointi

Tällä hetkellä tehtävien vastuuttaminen ja resursointi, keskitetty ohjaus, tavoitteiden asettaminen ja seuranta puuttuvat. Myöskään seurattavia tunnuslukuja ei ole sovittu ja tunnuslukujen lähtötason selvittäminen on haastavaa. Tavoitteita on vaikea asettaa, kun lähtötasotiedot eivät ole selvillä. Myös tavoitteiden vieminen tulohjausprosessiin tulisi suunnitella.

3.2.3 Asenteet ja johdon ja muun henkilöstön sitouttaminen sekä ympäristötietoisuuden lisääminen

Hallinnonalan organisaatioiden tulisi tukea ja edistää toiminnassaan kestävästä kehityksestä ja ympäristön kannalta myönteisiä menettelytapoja. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää koko johdon ja muun henkilöstön sitoutumista ja uusien toimintatapojen omaksumista. Ekologisen vastuun osalta tämä merkitsee ympäristötietoisuuden lisäämistä. On tärkeää, että johdolla ja henkilöstöllä on tietoisuus oman toimintansa ympäristövaikutuksista ja miten omalla toiminnalla voidaan vähentää ympäristökuormitusta. Henkilöstön kannustaminen ”ekotekoihin” on tärkeää. Kestävien valintojen huomioimisella viestitetään ympäristötoiminnan tärkeydestä myös hallinnonalan ulkopuolelle. Ympäristötietoisuuden nykytilasta ei ole selkeää kuvaa.

4 Oikeusministeriön hallinnonalan osa-alueet, joihin kestävien valintojen kautta on mahdollista vaikuttaa – nykytila ja keinovalikoima

Oheiseen lukuun on koottu työryhmän tunnistamat keskeisimmät osa-alueet, joihin vaikuttamalla voidaan edistää kestävä kehityksen mukaisia tavoitteita.

4.1 Hankintatoimi

4.1.1 Kestävien valintojen huomioiminen hankinnoissa

Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita valtio, kunnat ja kuntayhtymät, valtion liikelaitokset sekä muut hankintalainsäädännössä määritellyt hankintayksiköt hankkivat oman organisaationsa ulkopuolelta. Julkiset hankinnat tulee tehdä hankintalainsäädännössä säädettyjä menettelytapoja noudattaen. Hankintoja koskevien säännösten pääperiaatteita ovat hankintojen avoin ja tehokas kilpailuttaminen sekä tarjoajien tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu. Tuotteita hankittaessa tulee kiinnittää huomiota tuotteen elinkaareen, toisin sanoen tuotteen koko 'elämän' aikaisiin ympäristövaikutuksiin. Hankinnoissa tulee suosia tuotteita, joiden valmistaminen ja käyttäminen kuormittavat ympäristöä mahdollisimman vähän. Esimerkiksi ympäristömerkki kertoo tuotteen koko elinkaaren ympäristöystävällisyydestä.

Julkisille hankinnoille asetetaan nykyisin yhä enemmän laatuun, ympäristöön ja sosiaaliin näkökohtiin liittyviä erilaisia vaatimuksia. Julkisten hankintojen kautta pyritään vaikuttamaan markkinoihin esimerkiksi edellyttämällä ympäristöystävällisiä tuotteita. Julkisten hankintojen odotetaan yhä useammin toimivan myös suunnannäyttäjänä sen suhteen, millaisia vaatimuksia tavaroiden ja palveluiden toimittajille asetetaan. Hankintojen tulisi perustua elinkaariajatteluun ja hankinnoissa tulisi ottaa huomioon hankittavan tuotteen tai palvelun raaka-aineen, valmistuksen, käytön ja hävittämisen tai uusikäytön ympäristövaikutukset. Lisäksi materiaali- ja palveluhankintoja tehtäessä tulisi huomioida seuraavat kestäviä valintoja tukevat lähtökohdat:

- Tarveharkinta
  - onko todellista tarvetta tuotteille tai palveluille
  - millä tekijöillä on oikeasti vaikutusta ympäristön kannalta
- Hankinnan suunnittelu
  - millaisina kokonaisuuksina tuotteet tai palvelut olisi tarkoituksenmukaisinta hankkia
  - mikä on tuotteen tai palvelun sopiva jalostusaste

- Kelpoisuusehdot tarjoajalle
  - ympäristösäädösten noudattaminen
  - edellytettävien ympäristökriteerien täytyminen

- Hankinnan kohteen määrittely (tekniset eritelvät)
  - vaatimukset materiaaleille ja teknisille ratkaisuille
  - energiankulutus/energiatehokkuus
  - toiminnalliset ominaisuudet
  - huollettavuus
  - takuukysymykset
  - tuotantomenetelmät

Hankintasopimuksia tehtäessä tulisi ympäristöystävällisyyden olla yksi keskeisistä valintakriteereistä. Kestäviä valintoja on mahdollista edistää myös siten, että eliminoidaan ympäristöä kuormittavat pakkaustavat/-materiaalit. Samoin välttämällä pienpakkauksia ja hankkimalla isompia erii kerralla voidaan pienentää ympäristökuormitusta.

4.1.2 Hanselin puitesopimukseen liittyvät hankinnat

Hansel on valtion yhteishankintayksikkö valtiovarainministeriön päätöksen 766/2006 mukaisissa hankinnoissa. Hansel vastaa koko valtionhallinnon kattavien hankintojen kilpailuttamisesta sekä huolehtii sopimusten tekemisestä ja niiden ylläpidosta.

Yhteishankinnat ovat kestävä kehityksen mukaista toimintaa. Ottamalla huomioon kestävä kehityksen periaatteet on mahdollista vähentää materiaalista kuluttamista sekä haitallisia ympäristövaikutuksia tuotteen tai palvelun koko elinkaaren aikana ja pyrkiä kokonaisratkaisuun, joka ekologisesti ja taloudellisesti parhaalla mahdollisella tavalla vastaa kysyntää.

Hansel Oy pyrkii ottamaan huomioon kestäväan kehitykseen liittyvät asiakokonaisuudet edistämällä valtionhallinnon kestäväan kehityksen linjausten toteuttamista hankintatoimessa ja toimimalla omassa toiminnassaan kestäväan kehityksen ja Green Office -kriteerien mukaisesti. *Hankinnat tulisi toteuttaa lähtökohtaisesti käyttämällä Hansel Oy:n kilpailuttamia puitesopimuksia.*

Virastojen hankintojen toteuttaminen mahdollisimman laajasti valtion yhteishankintamenettelyjen pohjalta tuottaa valtionhallinnolle volyymialennuksia, säästää voimavaroja virastoissa ja vähentää olennaisesti hankintamenettelyn oikeellisuuteen liittyviä riskejä. Hyödyntämällä puitesopimuksia tulevat myös ympäristöasiat otetuksi yhä paremmin huomioon hankinnoissa.

4.2 Kuljetukset

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä edellytetään, että kuljetuksia ja autolla liikkumistarvetta vähennetään 10 % vuoteen 2015 mennessä.

Kuljetuspalvelun tarjoajien tulisi sitoutua energiatehokkuuteen ja esimerkiksi liittyä tavarakuljetusten ja logistiikan energiatehokkuussopimukseen tai valmisteilla olevaan joukkoliikenteen energiatehokkuussopimukseen. Kuljetuspalvelut olisi toteutettava mahdollisimman ympäristöystävällisellä kalustolla, joka täyttää viimeisimmän voimassa olevan EURO-normin tai vähintään EURO III normin. Valtionhallinnon ja joukkoliikennepalveluasetuksen piiriin kuuluvien joukkoliikennepalvelujen tuottajien tulisi ottaa hankinnoissa huomioon hankittavien ajoneuvojen polttoaineen kulutus sekä hiilidioksidipäästöjen ja saastuttavien päästöjen vaikutukset. Lisäksi suositellaan, että kuljettajat ovat saaneet taloudellisen ja ennakoivan ajotavan koulutusta

4.2.1 Vankikuljetukset

Rikosseuraamuslaitoksen aluehallinto on ohjeistanut, että kaikki kuljettajina toimivat henkilöt koulutetaan taloudelliseen ajoon. Lisäksi kuljetuksia hoidetaan tarveharkintaisesti. Käräjäkuljetuksia on pystytty vähentämään muun muassa videoneuvottelulaitteiden myötä.

4.2.2 Virastojen sisäiset kuljetukset

Virastojen sisäiset kuljetukset on arvioitava tarveharkintaisesti. Kuljetukset olisi toteutettava mahdollisimman pienellä ympäristökuormituksella.

4.3 Ruokapalvelut ja lähiruoka

4.3.1 Ruokapalvelut

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä edellytetään, että julkisen sektorin ruokapalvelujen elintarvikehankintojen kestävyyttä olisi lisättävä: luonnonmukaisesti tuotettua, kasvisruokaa tai sesonginmukaista ruokaa tulisi olla tarjolla valtionhallinnon keittiöissä ja ruokapalveluissa vähintään kerran viikossa vuoteen 2010 mennessä ja vähintään kaksi kertaa viikossa vuoteen 2015 mennessä.

Julkisen sektorin ruokapalveluissa olisi sitouduttava ottamaan huomioon koko elinkaari raaka-aineiden tuotantotavoista, jalostuksesta, säilytystavoista ja kuljetuksista biojätteisiin saakka. Keskitetty ja suunnitelmallinen ruokapalvelutoiminnan kehittäminen ja tehostaminen tuo taloudellisia säästöjä, vähentää toiminnan haitallisia ympäristövaikutuk-

sia esimerkiksi veden- ja energiankulutuksen osalta sekä vähentää syntyvien jätteiden määrää ja lisää niiden hyötykäyttöä. Keskeisiä tavoitteita tulisi olla ruoanvalmistuksen keskittäminen suurempiin yksiköihin, pienten yksiköiden toiminnan kehittäminen, ruoan jakelun ja kuljetusten tehostaminen, materiaalien ostotoiminnan ja varastoinnin sekä työkäytäntöjen kehittäminen. Huomioonotettavaa kuitenkin on, että luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden käytön lisääminen tyypillisesti lisää määräraharaketta, samoin että sesonginmukaisen ruoan käsite on vielä epäselvä nykyoloissa.

4.3.2 Rikosseuraamuslaitoksen ruokahuolto

Rikosseuraamuslaitoksen elintarvikehankinnat kilpailutetaan keskitetysti Hanselin kautta neljän vuoden välein. Peruslinjaus on, että tavara toimitetaan vankilaan yhdessä kuormassa 1–3 kertaa viikossa, mikä on energiansäästön kannalta tehokasta. Tällä hetkellä Rikosseuraamuslaitos edellyttää ruokahuollon sopimuskumppanin huolehtivan pakkausmateriaalin asianmukaisesta kierrättämisestä sekä käyttävän mahdollisimman paljon uudelleen käytettäviä kuljetuslaatikoita.

Viiden viikon kiertävällä ruokalistalla tarjotaan rikosseuraamusalueilla nykyään kerran viikossa kasvisruokalaji. Kasvisruokia lisätään ruokalistalle asteittain siten, että vuonna 2015 niitä on kaksi kertaa viikossa.

4.4 Vankien työtoiminta

Ympäristöasioiden huomioiminen vankeinhoidossa ja etenkin sen työtoiminnassa on haastavaa, sillä toimintoja ja tuotteita on paljon. Vankiloiden työtoiminta voidaan ympäristöllisestä näkökulmasta jakaa kolmeen sektoriin: pesulatoiminta ja siihen liittyvät kuljetukset, maatalous sekä vankilatuotteet.

4.4.1 Vankiloiden pesulatoiminta

Vankilapyykkien valtakunnallinen pesulatoiminta on keskitetty Hämeenlinnan vankilaan, jonne likainen pyykki tuodaan pestäväksi ja josta puhdas pyykki jaetaan takaisin vankiloihin. Lääkekuljetuksia hoidetaan samalla jakelulla pyykkikuljetusten yhteydessä.

Pesulatoiminnan ekologisuus on parantunut huomattavasti, vaikka pesulan kalusto on vanhaa. Pesulassa pestään päivittäin n. 2000 kg pyykkiä, mikä tarkoittaa vuositasolla puolta miljoonaa pyykkikiloa. Pesuprosessi on automatisoitu, mistä johtuen ympäristökuormitukset ovat pienentyneet. Myös pesuaineen valintaan on kiinnitetty huomiota. Pesukonekannan uusimisen yhteydessä koneiden energiatehokkuus (veden- ja sähkönkulutus) on yhtenä valintakriteerinä.

4.4.2 Vankiloiden maataloustoiminta

Maataloudessa ympäristön kannalta tärkeät valinnat on huomioitu vankiloissa nykyisin varsin hyvin. Laajamittaista maataloutta harjoitetaan Satakunnan, Laukaan ja Pelson vankiloissa, joiden tuotannossa kestävien valintojen edistäminen on ollut järjestelmällistä muun muassa luonnonmukaisen viljelyn muodossa. Viljatuotteiden lisäksi myös maataloudesta saatavat maito- ja lihatuotteet (pl. lampaat) ovat luomutuotantoa. Maataloustuotannon pyrkimyksenä on kiinnittää huomiota myös pienemmistä osista koostuvaan, koko toimintaketjun toimintaan yhtenä ympäristövaikutuksia vähentävänä kokonaisuutena. Tämä tarkoittaa sitä, että pelkän lopputuotteen ekologisuuden lisäksi tarkastellaan laajemmin myös tuotantoprosesseihin liittyviä ympäristövaikutuksia.

4.4.3 Vankilatuotteet

Vankilassa tuotetaan laaja-alaisesti hyödykkeitä, kuten tekstiili, puu-, metalli- sekä sitomotuotteita. Tämä asettaa omat vaatimuksensa kestävien valintojen suhteen. Helpoimmin ympäristöystävällisiin tuotteisiin ja tuotantomenetelmiin on mahdollista päästä saha- ja puusepänteollisuuden tuotannossa, jotka ovat jo raaka-aineiltaan alun perin ympäristöystävällisiä.

Ekologisuuden osalta on tärkeää, ettei painoteta pelkästään tuotetta ja sen valmistusprosessin ympäristöystävällisyyttä, vaan että kyettäisiin hahmottamaan tuotteen koko elinkaari, jolloin myös tuotteiden jatkokäyttö ja kierrätettävyys voitaisiin ottaa mahdollisimman hyvin huomioon jo tuotetta suunniteltaessa. Tavoitteena on kartoittaa tilannetta eri tuoteryhmien ja valmistusprosessien suhteen, jotta nähtäisiin nykyisen vankilatuotemalliston ympäristöystävällisyys. Samassa yhteydessä olisi mahdollista seuloa jo valmiiksi ekologiset tuotteet sekä tuotteet, jotka olisivat helposti muutettavissa sellaisiksi. Näiden lisäksi pyrkimyksenä on ideoida, kehittää ja luoda uusia tuotteita tai tuotesarjoja, esimerkiksi ekologinen tuoteperhe, joka voisi olla yksi vastaus kestävän kehityksen haasteeseen.

4.5 Matkustaminen

Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti liikkumistarvetta tulisi vähentää 10 prosenttia vuoteen 2015 mennessä muun muassa käyttöönottamalla työsuhdematkaliput sekä hyödyntämällä etä- ja videoneuvottelutekniikkaa. Lisäksi tavanomaiseen käyttöön tarkoitettujen henkilöautojen (4–5 hengen henkilöautot) hyväksytyt hiilidioksidipäästöt tulisi vähentää koko ajan.

Liikkumisvalinnoilla on mahdollista vaikuttaa organisaation ja henkilökohtaisen ympäristökuormituksen määrään. Valtion matkustusstrategian (VM 60/01/2008/19.12.2008) tavoitteena on alentaa valtion virkamatkustuksen kokonaiskustannuksia ja pienentää sen aiheuttamaa ympäristökuormitusta. Hallituksen tavoitteena on korvata julkisen hallin-

non kotimaan matkoja 20 % verkkokokouksilla vuoteen 2013 mennessä (Hallituksen kannanotto 6.3.2009 – Tietoyhteiskuntakehityksen ja sähköisen asioinnin vauhdittaminen).

4.5.1 Virkamatkat

Virkamatkoihin liittyvät hankinnat tehdään julkisia hankintoja koskevien menettelysääntösten mukaisesti ja hankinnoissa käytetään kilpailutettuja yhteistyökumppaneita.¹ Valtion matkustusstrategian mukaan matkahallinnon tehtävänä on mahdollistaa kokonaistaloudellinen, turvallinen ja ympäristövastuullinen matkustaminen.

Ministeriön hallinnonalan tehtävät edellyttävät matkustusta niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Ulkomaan matkustuksen painopiste on Euroopassa, jonne matkat toteutetaan pääasiassa lentäen. Virkamatkoissa edellytetään valtion matkustussäännön mukaisesti julkisten kulkuneuvojen käyttöä. Matkanhallintajärjestelmän (M2) kautta on hallinnonalalla mahdollista seurata virkamatkojen määriä ja kustannuksia. Matkatoimisto Arean kautta taas on mahdollista saada kulkuvälinekohtaista tietoa matkustusmääristä.

Oikeusministeriön hallinnonalalla tulisi tavoitella virkamatkustuksen ympäristökuormituksen vähentämistä. Käytännössä tämä tarkoittaa aktiivista matkustusmäärien ja ryhmäkokojen kriittistä tarkastelua, matkustustarvetta vähentävien ja korvaavien teknisten ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottamista, lentomatkustamisen vähentämistä ja muita ympäristöystävällisen matkustustavan valintoja. Lisäksi tulisi kannustaa verkkokokoukset mahdollistavan teknologian tehokkaaseen käyttöön.

4.5.2 Kodin ja työpaikan väliset matkat

Oikeusministeriön hallinnonalan toimipisteet sijaitsevat lähtökohtaisesti hyvien julkisten kulkuyhteyksien läheisyydessä ja suurimmalla osalla henkilöstöstä on mahdollisuus käyttää työmatkoihin julkisia kulkuvälineitä. Oikeusministeriö on myös antanut 2.7.2007 etätyöohjeen (17/114/2007). Oikeusministeriön hallinnonalan tavoitteena on vähentää työmatkustuksen aiheuttamaa ympäristökuormitusta. Yhtenä mahdollisuutena voisi olla työsuhdematkalippujen käyttöönotto.

Työsuhdematkalippua koskeva säännös muuttui vuoden 2010 alusta. Edun verovapaata osaa ei enää määritellä prosentteina lipun hinnasta vaan euromääräisenä. Nyt on mahdollista käyttää työsuhdematkalippuna myös henkilökohtaiselle lipulle ladattua arvoa. Muilta osin lipun käyttöön liittyvät määräykset säilyivät ennallaan. Säännös koskee yleisesti käytössä olevaa säännöllistä henkilöliik-

---

¹ Oikeusministeriön matkustusohje oikeusministeriölle ja oikeusministeriön hallinnonalalle (17.6.2009, Matkatyöryhmä).

nettä ja niin sanottuja reittitakseja. Soveltamisalan ulkopuolelle on jäänyt julkisesta liikenteestä lentoliikenne ja tilausliikenne, kuten normaali taksiliikenne.

Tuloverolain 64 §:ssä määritellään työsuhdematkalipun verovapaa osa euromääräisesti. Työsuhdematkalippu on verovapaata 300 euroon asti. Lisäksi työsuhdematkalippu on verovapaata tuloa 600 euron ylittävältä osalta 3 400 euroon asti. Verovapaan edun määrä on näin ollen enintään

3 100 euroa vuodessa. Työnantajan tarjotessa työntekijälle työsuhdematkalipun, jonka arvo on 600 euron ja 3 400 euron välillä, edun veronalainen osa on 300 euroa.

Lipun hinta

0	300 €	600 €	3 400 €
/_____	/_____	/_____	/_____
verovapaa	veronalainen	verovapaa	veronalainen

Työnantaja voi tarjota kaikissa tilanteissa vuotuisena verovapaana etuna 300 euroa. Tällöin työnantajan ei tarvitse selvittää työntekijän todellisia asunnon ja työpaikan välisiä kustannuksia. Jos työnantaja antaa suuremman edun, hänen on selvittävä työntekijän todellisten matkakustannusten määrä, koska verovapaa etu ei voi olla matkakustannuksia suurempi.²

4.6 Painatuspalvelut

Ympäristön kuormituksen vähentämiseksi kulutuksen painopistettä on siirrettävä uusiutuviin luonnonvaroihin. Puusta valmistettavat kierrätettävät tuotteet, jotka voidaan elinkaaren päätteeksi käyttää bioenergiaksi, ovat kestävä kehitystä parhaimmillaan.

Oikeusministeriön hallinnonalan painatus- ja tulostuspalveluiden sekä toimistotarvikkeiden hankinnat toteutetaan ensisijaisesti Hanselin puitejärjestelyn pohjalta, joka huomioi kilpailuttamisprosessissa ympäristönäkökohdat toimimalla omassa toiminnassaan kestävän kehityksen ja Green Office -kriteerien mukaisesti.

Painatuspalveluiden käytön sijaan tavoitteena tulisi jatkossa olla siirtyminen yhä enenevässä määrin vain verkkojulkaisujen tuottamiseen. Vastaava tavoite on asetettu myös muun muassa valtioneuvoston periaatepäätökseen pysyvien toimintamenosäästöjen aikaansaamiseksi.

---

² www.vero.fi

4.7 Toimitilat ja kiinteistönhuolto

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä edellytetään, että julkishallinnon toimitilojen uudisrakentamisessa ja vuokrattavissa kiinteistöissä tavoitteena tulisi olla energiatehokkuusluokka A ja olemassa olevien rakennusten peruskorjauksissa vähintään energiatehokkuusluokka C. Vuoden 2015 jälkeen julkisella rahoituksella rakennettavissa, korjattavissa (mahdollisuuksien mukaan) ja vuokrattavissa rakennuksissa tavoitteena on passiivitalo. Lisäksi uudisrakentamisen tarvetta tulisi vähentää lisäämällä olemassa olevan rakennuskannan käyttöastetta ja ottamalla todellinen vuorokautinen tilojen käyttöaste rakennusten mitoitusperusteeksi.

Kiinteistöhoitosopimuksessa pitäisi kiinteistöhoitoyksikkö velvoittaa seuraamaan ja raportoimaan kiinteistön energian ja veden kulutusta. Lisäksi on tärkeää opastaa kiinteistön käyttäjiä energian- ja veden kulutuksen säästämiseen. Valaistuksen ja sähkölaitteiden toiminnan seuranta on tärkeimpiä sähköä säästäviä toimenpiteitä. Vesikalusteiden kunnan säännöllisellä seurannalla ja puuttumalla vuotoihin viipymättä saadaan parhaat säästöt vedenkulutuksessa. Vankiloissa vedenkulutuksen pienentämiseen tulisi pyrkiä etsimällä keinoja vähentää vankien turhaa vedenkäyttöä erityisesti sellien lämpötilojen säätelämiseksi.

Siivousyksikön on sitouduttava huomioimaan ympäristöasiat ja noudatettava kestävän kehityksen periaatteita. Käytännössä se merkitsee, että siivousyksikköhankeissa valitaan yhteistyökumppaneiksi yrityksiä, jotka sitoutuvat ympäristöasioihin valitessaan siivousaineita ja niiden pakkausmateriaaleja.

4.7.1 Tilankäyttö

Tilankäyttöä tehostamalla on mahdollista vähentää toimitiloista aiheutuvaa ympäristönkuormitusta merkittävästi. Toimistotilojen osalta tavoitteena tulisi olla vähintään valtion toimitilastrategian mukainen tilatehokkuustavoite 25 m²/hlö.

Tilankäytön ympäristövaikutuksia tarkasteltaessa toimintojen sijainti saattaa olla epäedullisessa paikassa. Toimintojen sijoittaminen hyvien liikenneyhteyksien varsille ja keskittymien ytimeen on hyvä tapa minimoida ympäristöhaittoja. Tarkasteltaessa toimitiloja ja niiden käytöstä aiheutuvia ympäristövaikutuksia on otettava huomioon kaikki ne toiminnot, jotka ovat selkeästi yhteydessä toimitilan käyttöön. Tällaisia ovat muun muassa matkustaminen kodin ja toimitilan välillä, sekä muu matkustus, joka johtuu työtehtävien hoitamisesta toimitilan ulkopuolella.

4.7.2 Valaistus

Suunnitelmalliseksi energiankäytön vähentämiseksi tarvitaan konkreettisia ja tavoitteellisia suunnitelmia. Esimerkiksi hehkulamput tulisi vaihtaa joko energiansäästölamppui-

hin tai loistelamppuihin. Edellä mainitut kuluttavat jopa 75 % vähemmän sähköä ja kestävät kahdeksan kertaa pidempään kuin hehkulamput. Valaistuksessa tulisi kiinnittää huomiota myös lamppujen energialuokitukseen. Lamput on jaettu energiakulutussuorite- luokkiin A–G, joista A on kaikkein paras energiansäästöluokitus.

4.7.3 Jätehuolto ja kierrättäminen

Ruokahuollon osalta on valtioneuvoston periaatepäätöksessä esitetty neuvontapalvelun perustamista, ympäristöpassin käyttöönottoa, veden ja energian kulutuksen optimointia, biojätteiden määrän vähentämistä sekä elintarvikkeiden ilmastovaikutuksen huomioonottamista.

Jätettä syntyy jokapäiväisessä toiminnassa. Nykyinen jätelainsäädäntö perustuu kestävä kehityksen periaatteille. Tavoitteena on ehkäistä jätteiden syntyä, vähentää jätteiden haitallisuutta sekä estää jätteiden käsittelystä syntyviä haittoja. Jokainen jätteen tuottaja on vastuussa tuottamistaan jätteistä. Jätehuollon minimivaatimus on hyvin toimiva sekajätehuolto sekä ongelmajätteiden ja hyötyjätteiden toimittaminen asianmukaisesti käsitteilypaikkoihin. Jätteiden lajittelu on luonteva osa arkipäivää. Toteutustapoina on esimerkiksi paperin kierrätys, kompostointi, lasinkeräys, pahvisten purkkien keräys.

Kaikessa toiminnassa on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että jätettä syntyy mahdollisimman vähän. Tehokkain tapa ehkäistä jätteen syntyä on vähentää materiaalien kulutusta. Jätteiden määrä vähenee, kun hankitaan pitkäaikaisia tuotteita ja käytetään niitä tehokkaasti. Oikein tehdyt huollot ja rikkoontuneen esineen korjaaminen uuden ostamisen sijasta vähentävät jätettä ja ympäristön kuormitusta. Jätettä voidaan vähentää myös suosimalla uudelleen käytettäviä pakkauksia, välttämällä turhaa ostamista ja ylipäättään turhien tavaroiden ostamista. Välttämällä kertakäyttötuotteita, turhia pakkauksia ja ostamalla tuotteet isommissa erissä vähenevät jätemäärätkin. Kestävän kehityksen mukaista on myös suosia kotimaisia ja paikallisia tuotteita.

Biojätteiden määrän vähentämisessä Rikosseuraamuslaitoksessa merkittävin haaste on ruoan jakelujärjestelmässä. Ruoan hävikki ja siten biojätteen synty on suurinta jaettaessa ruokaa osastoilla. Vankiloissa tulisi kehittää jätteiden lajittelua vankiosastoilla. Mikäli ympäristöpassista tulee jossain vaiheessa pakollinen ruokahuollon henkilöstölle, on otettava huomioon, että Rikosseuraamuslaitoksen ruokahuollossa toimivat myös vangit ja heidät on vapautettava ympäristöpassin suorittamisesta (vrt. hygieniapassi).

4.8 Sähkönhankinta

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä edellytetään, että hankintayksikön ostamasta sähköstä vähintään 30 % vuonna 2010 ja vähintään 60 % vuonna 2015 on uusiutuvilla luonnonvaroilla tuotettua sähköä, jonka alkuperästä on voitava esittää kolmannen osapuolen todistus.

Valtion sähkönhankintastrategia (30/2009) on linjannut sähkönhankinnan periaatteet muun muassa siten, että hankinta toteutetaan ohjaamalla valtion yksiköt liittymään ja sitoutumaan Hansel Oy:n sähkönhankintaan. Sähkönhankintaan ja riskienhallintaan liittyvä päätöksenteko säilytetään omassa hallinnassa. Valtionhallinnon sähkönhankintaa koskeva uusi puitejärjestely Hansel Oy:n ja Bergen Energi AS:n ja Vantaan Energia Oy:n välillä astui voimaan 1.1.2011 lukien. Puitejärjestely on voimassa 31.12.2014 saakka. Sähkönhankinnan toimintamalli perustuu valtion sähkönhankintastrategiaan. Sähkö 2011 -puitejärjestelyssä hankinnan kohteen määrittelyssä otettiin huomioon, että tarjolle tulee vihreää sähköä. Ympäristökuormituksen vähentämisen edistämiseksi olennaista jatkossa olisi huolehtia sähkön mittauksen ja sähkön kulutusraportoinnin kehittämisestä.

4.9 Energiaa kuluttavat laitteet

Energiaa käyttävien laitteiden hankinnassa tulisi teknisinä eritelminä tai kokonaistaloudellisuuden vertailuperusteina käyttää energia- ja ympäristömerkkien vaatimustasoa kuvaavia kriteereitä ja merkintöjä.

4.9.1 ICT-laitteet

- Energiatohokkuuden huomioiminen kilpailutuksissa
  - Energy Star -merkintä tai erillinen näyttö kriteerien täyttymisestä
  - Lisäksi huolehdittava virransäästötoiminnallisuuksista työasemissa

4.9.2 Muut laitteet

Suurkeittiölaitteita hankitaan Rikosseuraamuslaitoksen keittiöihin. Keittiöiden peruskorjauksen yhteydessä Senaatti-kiinteistöt hankkii keittiölaitteet ja muulloin Rikosseuraamuslaitos itse hankkii rikkoutuneiden laitteiden tilalle uusia.

Valtioneuvoston periaatepäätös sitoo Senaatti-kiinteistöjen hankintoja. Toistaiseksi kuitenkin suurkeittiölaitteilla ei ole olemassa energia- ja ympäristömerkkejä, vaikka valmistajat ovat ottaneet jo vuosien ajan energian ja veden säästön huomioon laitteita kehittäessään. Kotitalouksiin tarkoitetuilla keittiölaitteilla on olemassa ympäristömerkkejä ja niiden kriteerit voidaan ottaa huomioon, kun laitteita hankitaan vankien asuinosausten keittiöihin.

5 Työryhmän toimenpidesuosituksset

Työryhmän tekemien havaintojen perusteella valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisia toimenpiteitä ei ole vielä järjestelmällisesti ja yhdenmukaisesti lähdetty viemään eteenpäin valtionhallinnon organisaatioissa. Hallinnonaloittain on eroja esimerkiksi sen suhteen, kuinka suuressa osassa hallinnonalan virastoja on otettu käyttöön jokin ympäristönhallintajärjestelmä (esim. Green Office). Joillakin hallinnonaloilla on asian eteen tehty jo paljonkin ja virastot ovat laatineet konkreettisia ympäristöohjelmia, käyttöönottaneet ympäristönhallintajärjestelmän ja edellä mainittujen yhteydessä päättäneet muun muassa seurattavista indikaattoreista. Toisilla hallinnonaloilla taas, kuten esimerkiksi oikeusministeriön hallinnonalalla, on tässä vaiheessa tehty vasta alustavia linjauksia siitä, mitä asioita laadittavassa ympäristöohjelmassa tulisi ottaa esille ja painottaa. Yhteisiä, poikkihallinnollisia toimieliimiä, jonka kautta asiaa vietäisiin eteenpäin yhdenmukaisin periaatein valtionhallinnossa, ei myöskään ole ainakaan vielä tässä vaiheessa muodostettu.

Oikeusministeriön hallinnonalalla kestäviin valintoihin liittyvä toiminta on alkutekijöissään, minkä vuoksi näihin liittyvää lähtötasoa on ollut vaikea arvioida, koska esimerkiksi olemassa olevia indikaattoreita ei ole vielä määritelty. Tietoa seurattavien asioiden lähtötasoista ei ole myöskään helposti saatavilla. Tämän vuoksi työryhmä on keskittynyt työssään kokonaiskuvan hahmottamiseen, jotta sitä kautta voidaan määritellä oikeusministeriön hallinnonalalle kestäviä valintoja koskevat peruslähtökohdat ja jatkotoimenpide-ehdotukset. Varsinaista ympäristöohjelmaa ei ole ollut mahdollista vielä tässä vaiheessa laatia.

Kestävät valinnat on laaja-alainen asiakokonaisuus. Jatkotoimenpiteitä varten tulee varata riittävät valmisteluresurssit, sillä työn toimeenpano hallinnonalalla nykyresursseilla ei ole mahdollista. Lisäksi jatkotoimenpiteitä tulee toteuttaa vaiheittain ja koordinoitusti.

Toiminta-ajatus:

Oikeusministeriön hallinnonalan toiminta on yhteiskuntavastuullista taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti.

Parannettavaa

- Ympäristökuormituksen asteittainen vähentäminen

Hallinnonalan ympäristökuormitus aiheutuu toimitilojen energiankulutuksen, hankintojen ja jätteiden sekä työ- ja virkamatkojen aiheuttamasta ympäristökuormituksesta. Kuormitusta tulisi pyrkiä vähentämään jokaisella osa-alueella toimintaedellytyksiä heikentämättä. Ympäristökuormituksen

vähentämiselle tulisi voida asettaa konkreettiset vähentämistavoitteet osaluottain.

Kehittämislinjauat- ja toimenpiteet

Laaditaan ensi vaiheessa oikeusministeriön ympäristöohjelma, josta saatujen kokemusten kautta ohjelma laajennetaan vähintään toimialakohtaiseksi.

Tutkitaan mahdollisuudet liittyä WWF:n Green Office ympäristöpalvelun käyttäjäksi.

Kestävien valintojen lähtökohdat tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon hallinnonalan toimitilastrategiassa ja uusia toimitiloja vuokrattaessa tai olemassa olevia peruskorjattaessa.

Rikosseuraamuslaitoksessa laajennetaan Ekotehokas-vankila -konseptin käyttöönottoa.

Hankintatoimessa painopiste tulisi olla hankintojen keskittämisessä ja yhteishankintojen osuuden lisäämisessä. Lisäksi hankinnat tulisi huolellisesti suunnitella ja niiden ympäristövaikutukset ottaa huomioon. Edellä mainitulle tulisi antaa nykyistä suurempi painoarvo myös hankintaohjeistuksessa. Sähköisen tilaustenhallintajärjestelmän (Tilha) käyttöönotto voi osaltaan kasvattaa Hanselin puitesopimusten käyttöastetta.

Matkapäivien määrään tulee kiinnittää huomiota tavoitteena niiden vähentäminen. Lisäksi tulisi suosia tarkoituksenmukaisia kulkuvälineitä ja videoneuvottelulaitteiden hyödyntämistä kokouksissa ja koulutustilaisuuksissa.

Parannettavaa

- Ohjaus ja tehtävien vastuuttaminen ja resurssointi

Tällä hetkellä tehtävien vastuuttaminen ja resurssointi, keskitetty ohjaus, tavoitteiden asettaminen sekä seuranta puuttuvat.

Seurattavia tunnuslukuja ei ole sovittu ja tunnuslukujen lähtötason selvittäminen on haastavaa. Tavoitteita on vaikea asettaa, kun lähtötasotiedot eivät ole selvillä.

Kehittämislinjauat- ja toimenpiteet

Jatkovalmistelussa tulee huolehtia resurssien riittävydestä.

OM:n hallinnonalalle ehdotetaan perustettavaksi ympäristötiimi. Tiimissä tulisi olla edustus ministeriöstä, keskusvirastoista ja Oikeushallinnon tieto-

tekniikkakeskuksesta. Tiimin tehtävänä olisi huolehtia strategisesta ohjauksesta. Keskusvirastojen edustajat ohjaisivat omia toimialojansa strategisten linjausten mukaisesti. Lisäksi keskusvirastojen tehtävänä olisi huolehtia, että toimialoille nimetään virastokohtaiset yhteyshenkilöt. Kestäviä valintoja koskevat tavoitteet ja toimenpiteet tulisi ottaa myös osaksi toiminta- ja taloussuunnittelua. Samoin tavoitteiden viemistä tulosohjausprosessiin on suunniteltava.

Kestäviä valintoja koskevat tunnusluvut on määriteltävä. Seurattavia tunnuslukuja voisivat olla esimerkiksi ulkomaan/kotimaan lentomatkat lukumäärinä, paperinkulutus, sähkönkulutus ja jätekuljetukset tonneittain (kiinnitettävä erityistä huomiota sekajätteen määrän vähentämiseen).

Parannettavaa

- Asenteet sekä johdon ja muun henkilöstön sitouttaminen ja ympäristötietoisuuden lisääminen. Ympäristötietoisuuden nykytilasta hallinnonalalla ei ole selkeätä kuvaa ja asenteet kestäviä valintoja kohtaan voivat vaihdella.

Kehittämislinjau- ja toimenpiteet

Luotava henkilöstölle riittävä tietoisuus kestävästä valinnoista. Olisi ymmärrettävä jokapäiväisen toiminnan yhtymäkohdat kestäviin valintoihin ja se, miten omalla toiminnallaan voi asiaa edistää.

KÄYTÄNNÖN TOIMIA, JOILLA VOIDAAN HELPOSTI VAIKUTTAA YMPÄRISTÖKUORMITUKSEN VÄHENTÄMISEKSI OVAT:

- toteutetaan ympäristöasioiden ideakampanja esimerkiksi oikeusministeriön henkilöstön keskuudessa,
- vältetään turhaa tulostamista. Jos tulostetaan, niin tulostetaan kaksipuolisena,
- tehdään sähköisiä julkaisuja paperimuotoisten sijaan,
- sammutetaan valot työhuoneista, wc:stä, taukutiloista yms.,
- vältetään kertakäyttöastioiden käyttöä
- lajitellaan jätteet
- kuljetaan työmatkat julkisilla liikennevälineillä

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7083
ISBN 978-952-259-177-7 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUSVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi